

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

YA ./.. Allmän åklagare angående **narkotikabrott**

Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 27 december 2024 i mål B 1867-24

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att skyndsamt svara på YA:s överklagande. Följande anføres.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag anser inte att det finns skäl för prövningstillstånd.

Bakgrund

YA, som var 16 år vid gärningen, har dömts för narkotikabrott till 50 timmars ungdomstjänst.

Enligt 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) ska en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivningen av brottsmisstanken. YA delgavs misstanke om narkotikabrott den 31 augusti 2023 men åtalades först den 16 oktober 2024, d.v.s. mer än ett år efter tidpunkten då den s.k. LUL-fristen om sex veckor började löpa.

Hovrätten har bedömt att den långsamma handläggningen har inneburit en kränkning av artikel 6.1 Europakonventionen och artikel 13.1 Barnrättsdirektivet och att YA ska kompenseras för detta genom påföljds lindring. Påföljden har därför, med utgångspunkt i ett straffmättningsvärde som motsvarar 80 timmars ungdomstjänst, bestämts till 50 timmars ungdomstjänst.

YA har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen ska sätta ned antalet timmar ungdomstjänst ytterligare. Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att det finns ett behov av klargörande i frågan om hur kompensation vid sen lagföring ska bedömas när det endast är tidsfristerna i LUL som har överskridits.

Min bedömning

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Inledningsvis instämmer jag i hovrättens bedömning att straffmättningsvärdet i det här fallet motsvarar 80 timmars ungdomstjänst. Jag ansluter mig även till hovrättens bedömning att tiden mellan brottet och hovrättens dom inte är så lång att kompensation för sen lagföring enligt reglerna i 29 kap. 5 § brottsbalken bör ske. Det står slutligen klart att LUL-fristen om sex veckor har överskridits vid handläggningen utan att det funnits något godtagbart skäl för detta.

Frågan i YA:s överklagande är om den omständigheten att handläggningsfristen enligt LUL i det här fallet har överskridits utan godtagbart skäl kan utgöra grund för påföljds lindring.

Om staten har kränkt en tilltalad persons grundläggande rätt att få sin sak prövad inom rimlig tid ska en kompensation ske enligt Europakonventionen (se artikel 6.1 och 13). Påföljds lindring som kompensatoriskt rättsmedel för ideell skada på grund av långsam handläggning har godtagits i svensk rätt (se bl.a. NJA 2003 s. 414 och NJA 2011 s. 386). Påföljds lindring är det primära rättsmedlet i förhållande till skadestånd i dessa situationer (se NJA 2012 s. 211 p. I).

Högsta domstolen har i flera avgöranden gett vägledning om de närmare förutsättningarna för påföljds lindring vid långsam handläggning (se ”Den långsamma tingsrätten” NJA 2012 s. 211 I, ”De kompensatoriska rättsmedlen” NJA 2012 s. 1038 I och II och ”Toftavägen” NJA 2021 s. 820).

Det s.k. Barnrättsdirektivet (Europaparlamentet och rådets direktiv 2016/800/EU om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden) innehåller minimiregler om misstänkta och tilltalade barns rätt till ett effektivt försvar, till information och till en individuell bedömning. Enligt artikel 13.1 i direktivet ska medlemsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att se till att straffrättsliga förfaranden som involverar barn genomförs skyndsamt och med vederbörlig omsorg. Till skillnad från Europakonventionen innehåller Barnrättsdirektivet inte några bestämmelser om kompensatoriska rättsmedel för enskilda. Medlemsstaterna är, enligt artikel 19, skyldiga att se till att enskilda ges tillgång till ett effektivt rättsmedel enligt nationell rätt om deras rättigheter enligt konventionen har åsidosatts. Vid genomförande av direktivet gjordes bedömningen att någon ändring eller komplettering av svensk rätt inte behövdes för att uppfylla direktivets krav i

denna del, bl.a. med hänvisning till regleringen om ett skyndsamt förfarande i mål och ärenden som rör unga lagöverträdare samt möjligheterna till påföljds lindring till följd av långsam handläggning (se prop. 2018/19:71 s. 25 f. med hänvisning till prop. 2015/16:187 s. 51 och prop. 2017/18:58 s. 21).

Hovrätten har, på grund av den långa handläggningstiden, gjort bedömningen att YA:s rättigheter enligt artikel 13.1 Barnrättsdirektivet har åsidosatts och att det då inte finns skäl att utgå från annat än att handläggningstiden även utgjort en kränkning av artikel 6.1 Europakonventionen. YA har i domen kompenserats för både kränkningen av artikel 6.1 Europakonventionen och artikel 13.1 Barnrättsdirektivet genom påföljds lindring.

Hovrättens prövning av kompensationsfrågan grundar sig i det här fallet inte på omständigheten att den legala fristen enligt LUL har överskridits utan på en tolkning av konventionsrätten. Frågan i YA:s överklagande om hur kompensation vid sen lagföring ska bedömas när det endast är tidsfristerna i LUL som har överskridits har inte i sig varit föremål för hovrättens prövning.

Min bedömning är att det, i förhållande till befintlig praxis och de överväganden som hovrätten har gjort i den överklagade domen, inte finns något behov av vägledning om vilken betydelse som de legala tidsfristerna för handläggning av brottsmisstankar mot unga lagöverträdare i LUL har vid bedömningar av kompensation. Att ett överskridande av LUL-fristen inte ensamt kan utgöra grund för kompensation genom påföljds lindring står enligt min uppfattning klart. Det är vidare, trots hovrättens skrivningar i denna del, min uppfattning att de allmänna principerna för kompensation på grund av långsam handläggning tillämpas av domstolarna när förutsättningarna finns för detta och då i enlighet med de riktlinjer för prövningen som skett genom rättsbildningen. Detta gäller, såvitt känt, utan tillämpningssvårigheter även i mål som avser unga lagöverträdare.

Jag anser, med hänvisning till redovisade överväganden, att det inte finns något skäl för prövningstillstånd med anledning av YA:s överklagande.

Bevisuppgift och handläggning

Ingen bevisning åberopas i frågan om kompensation genom påföljds lindring för långsam handläggning. Målet kan avgöras utan förhandling om prövningstillstånd meddelas.

Eva Thunegard
Vice riksåklagare

Eva Bloch

Kopia till

Kammaråklagare Mattias Vilhelmsson, Åklagarkammaren i Gävle (AM-120518-23) och Utvecklingscentrum